Zoektocht naar een rivier
De Dorent
in Zemst en Vilvoorde Wandelgids

Het natuurgebied de Dorent te Eppegem (Zemst) en Vilvoorde is het restant van een oud kleinschalig landschap in de beemden van de Zenne. De wandeling leidt je langsheen de 'oude' en de 'nieuwe' Zenne, indrukwekkende afgesneden meanders en hier en daar kom je in de talloze weilanden nog oude verlande grachten tegen. Bovendien doorsnijden twee leuke beekjes het gebied, wat een enorme verscheidenheid in de waterkwaliteit oplevert en de Dorent tot een ideaal onderzoeksgebied maakt voor het waterleven.

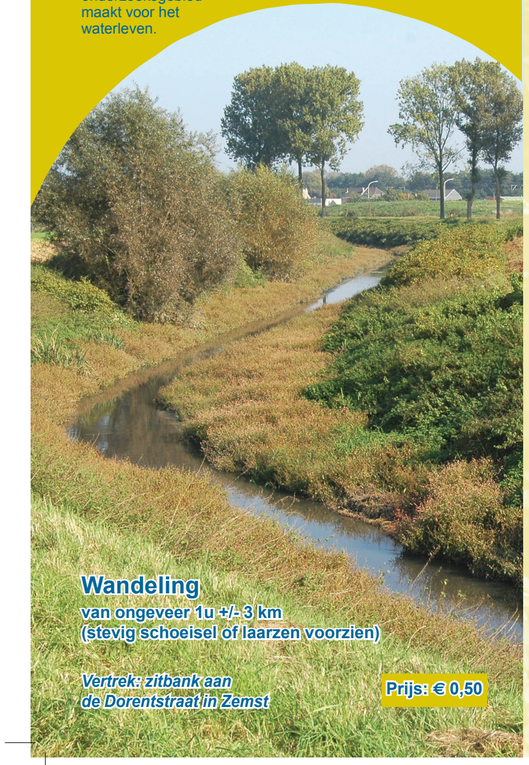

Wandeling
van ongeveer 1u +/- 3 km
(stevig schoeisel of laarzen voorzien)

Vertrek: zitbank aan de Dorentstraat in Zemst

Prijs: € 0,50

Een goede dertig jaar geleden voerde een plaatselijke actiegroep de strijd voor de bescherming van dit ooit 150 hectare groot landbouw- en natuurgebied. De toenmalige bewindslieden sneden het terrein netjes in twee, wat alles samen 75 ha natuur en 75 ha industriegebied (Cargovil) opleverde. Grote natuurwaarden gingen verloren, zodat onder meer de oude wegedoorns niet langer stand hielden in deze sterk gewijzigde omgeving. Toch heeft dit gebied nog steeds een grote natuur- en landschapswaarde en ook op hydrografisch vlak heeft het veel te bieden. Het gebied, terecht op het gewestplan aangeduid als reservaat, is habitatgebied en VEN-gebied en dit allemaal omwille van de aanwezigheid van de Europees beschermde *grote pimpernel* en *kamsalamander*. Bovendien is het geheel ook geklasseerd als landschap.

De meest recente rechttrekking van de Zenne, waarbij ze in een betonnen koker werd gelegd, dateert inmiddels van begin jaren dertig van vorige eeuw.

Voor het ecologisch en hydrologisch systeem dat ooit zo kenmerkend was voor de oorspronkelijke waterloop betekende dit een zware klap, maar vandaag geniet het gebied gelukkig een hernieuwde interesse. Hier en daar zijn de gaten in de stokoude hagen al wat aangevuld, ligt er een onderhouden wandelpad en zijn er plannen om de Dorent te vernatuurlijken. De gemeenten Zemst en Vilvoorde, de Vlaamse overheid en de provincie Vlaams-Brabant gaan op dit ogenblik samen met Waterwegen en Zeekanaal NV - de voornaamste eigenaar - , Natuurpunt en Econet na welke natuurontwikkelingsprojecten hier kunnen worden opgezet. Een kilometer stroomopwaarts van de oude Zenne heeft Aquafin een grote rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI) laten bouwen ❹ die tegen 2008 het afvalwater van 90.000 mensen moet kunnen zuiveren. Dan zal het zwaar vervuilde water in de oude Zenne drastisch verbeteren zodat deze open riool langzaam verandert in een schitterende open waterloop met heel wat leven onder en boven water.

Langs een deel van het traject volg je het 'Dorent Wandelpad' dat wordt bewegwijzerd door zeshoekige bordjes voorzien van een rode tekst op een witte achtergrond. Plaats van vertrek is 'de bank' ❶ in Zemst, een zitbank op de kruising van de Dorent- en de Rekelstraat met de Daalweg. Met je rug naar de bank neem je de veldweg links, de Daalstraat. Meestal is de bareel dicht, maar er is voldoende plaats gelaten voor fietsers en voetgangers. Onmiddellijk valt het kleinschalig landschap op: gemengde hagen van eenstijlige meidoorn, vlier, sleedoorn, hondsroos, olm, kardinaalsmuts... Tegelijk zie je in verschillende weiden nog de kleine welvingen van de inmiddels zwaar verlande oorspronkelijke ontwateringsgrachten.

Eeuwenlang kon de Zenne op deze laaggelegen weiden overstromen, maar door de verslechterde waterkwaliteit is dat al lang niet meer gewenst. De steeds weerkerende winterse overstromingen en zomerse maaibeurten horen definitief (?) tot het verleden. Links zie je de Zenneberm ❷ die op sommige plaatsen meer dan twee meter hoog is.

Het Delta- en Sigmaplan zijn belangrijke waterbeheersingsinitiatieven.

Het Deltaplan van 1958 diende vooral om de Nederlandse kust te beschermen tegen mogelijk overstromingsgevaar. Het kwam tot stand als een rechtstreekse reactie op de overstromingsramp van 1953 waarbij 1853 mensen om het leven kwamen. In 1976 startte de Belgische overheid met de opmaak van het Sigmaplan (met de S van Schelde) naar aanleiding van de overstromingsrampen van 1953 en 1976. Het plan moet vooral overstromingen in het binnenland voorkomen. De voornaamste maatregelen zijn het optrekken van de dijkhoogten van de waterlopen in het Scheldebekken die onderhevig zijn aan de getijdenstroming. Voor de Zenne is dat tot in Eppegem. Ook de aanleg van overstromingsgebieden en natuurontwikkelingsprojecten staan op het programma.

(Meer informatie vind je op www.sigmaplan.be).

Gaandeweg zie je op talrijke plaatsen hagen die rond de weiden staan en ooit dienst deden als veekering. Het zijn nog altijd bijzonder aantrekkelijke plekjes voor uilen, spechten, kleine zangvogels en tal van insectensoorten. Zo broeden er de rans- en de steenuil, de torenvalk en kan men er de boom- en slechtvalk observeren. Tal van kleine zangvogels zijn aanwezig, waaronder ook de roodborsttapuit, de rietgors, de grasmus, ...
Op een honderdtal meter van de vertrekplaats stap je over een minder goed zichtbaar beekje. Dit is meteen de properste waterloop van het hele gebied. Het ontwatert de diepstgelegen weide van het terrein en houdt door de kwel die vanuit de bodem opwelt zo goed als het hele jaar water.

Wat is kwel?

Kwel is water dat onder druk uit de grond komt. Als regenwater in de grond trekt, sijpelt het door verschillende bodemlagen tot het op een ondoordringbare klei- of leemlaag stoot. Daar komt het aan de oppervlakte - meestal in een laaggelegen gebied - en bevat elementen die het in zijn tocht onder de grond heeft meegenomen. Afhankelijk van de streek kan dat onder meer kalk, ijzer, magnesium, nitraat,... zijn. Zijn samenstelling bepaalt het dier- en plantenleven dat in de kwelzone voorkomt.

De ondergrondse waterdruk is hier vrij groot en dat heeft alles te maken met de relatief steile akkerhelling die je rechts ziet. Op de scheiding tussen de akker- en weidepercelen werd een paar jaar geleden een haag aangeplant om de inspoeling van meststoffen tegen te gaan. De overvloedige nutriënten worden opgenomen door de wortels van de struiken en kunnen dus moeilijker in de weide spoelen.

Gaandeweg beland je aan de grens met het industriegebied *Cargovil*, waar het pad een haakse bocht naar links maakt ❸.

Rechts zie je een vervuilde waterloop die vanaf 2008 het door de RWZI ❹ gezuiverde afvalwater naar de oude Zenne zal afvoeren. De oevers staan vol met reuzenberenklauw, een plant die door haar invasief karakter moeilijk in te dijken is en die ondanks geregeld maaien telkens opnieuw de bovenhand haalt.
Op de andere oever van de beek zie je de omheining rond het industriegebied, samen met de grote gebouwen erachter. Links draven paarden in een grote weide die achteraan grenst aan de oude Zenne. Na een honderdtal meter kom je zelf ook aan die fameuze oude Zenne. Je laat deze links liggen en volgt het pad rechts. Je bevindt je nu op de rechteroever van de oude waterloop, je bent in het 'Nelebroek'. De vegetatie in de bedding is weelderig door de aanvoer van nutriënten. Door de slechte waterkwaliteit houden enkel lisdodde, gele lis, riet en enkele stikstofminners het hier uit. Zij vormen wel een ideaal broedgebeid voor interessante vogelsoorten als de blauwborst en de kleine karekiet.
Je loopt maar heel even langs deze oever en neemt onmiddellijk rechts het wandelspoor dat evenwijdig loopt met de metershoge berm die het natuur- van het industriegebied scheidt. Zo loop je doorheen een verruigd perceel dat je naar de oever van de eerste afgesneden meander ❺ brengt.

Met wat geluk kan je armdikke karpers zien zwemmen. Volg de oeverlijn, ook als het niet altijd goed zichtbare wandelpad links afbuigt. Je komt aan een ander deel van dezelfde meander waar je een goed zicht hebt op het watervlak. Hier zijn nog meer mogelijkheden dan daarnet om aan gericht wateronderzoek te doen. Je kan het water gemakkelijk bereiken en scheppen op zoek naar ongewervelden. Zij zullen je duidelijk maken dat het water hier voedselrijk is, maar toch een Belgische biotische index (BBI) haalt van 5 op een schaal van 10. Dat betekent dat deze 'poel' een middelmatige kwaliteit heeft. Soorten als kikkers en *libellen* kunnen hier nog overleven, gevoeligere organismen als kokerjuffers en sommige *eendagsvliegen* niet.

De Dorent, een Europees beschermd landschap.

Na meer dan dertig jaar lijkt het er van te komen. Het natuurgebied 'Dorent' krijgt zo goed als zeker een natuurinrichting die ervoor zorgt dat de huidige, achteruitgaande natuurwaarden eindelijk een impuls tot verbetering krijgen. Een werkgroep buigt zich over de optimale aanpassingswerken in de nabije en middellange toekomst. Als alles goed gaat, zal het gebied er tegen 2015 duidelijk anders uitzien.

De accenten die men wil leggen om de toekomst van deze bijzondere biodiversiteit veilig te stellen en te verbeteren, liggen vooral in de vermeerdering van de kleine landschapselementen met autochtoon materiaal, het accentueren van de verlande grachten, kiezen voor een gepast hooiregime en de oppervlaktewaterkwaliteit verbeteren. Doorgedreven inventarisaties (monitoring) - die het fundament vormen van een wetenschappelijk verantwoorde beheerkeuze - gerichte landschappelijke ingrepen en een draagvlak bij alle betrokkenen vormen de sleutel van een ecologisch betere toekomst voor dit unieke kleinschalige landschap. Dat is niets te vroeg, want vele precaire soorten zijn inmiddels reeds verdwenen en keren misschien nooit meer terug. Wat er nu nog rest, heeft dus een dringende bescherming nodig en daarvan is de overheid, samen met de vele enthousiaste vrijwilligers die dit gebied al lang koesteren, meer dan ooit overtuigd. Het resultaat daarvan zie je in de loop van komende jaren, als je dit gebied af en toe blijft vereren met een bezoek.

Coördinatie Zenne-Coordination Senne groepeert personen en verenigingen die samen ijveren voor een geïntegreerd en duurzaam beheer van de waterlopen en de natte natuur in het Zennebekken. Coördinatie Zenne pleit voor een doeltreffende grensoverschrijdende en gecoördineerde aanpak van de milieuproblematiek door de verschillende actoren uit de drie betrokken gewesten.

Deze folder is een uitgave van:

Coördinatie Zenne - Coordination Senne vzw
Partner van de internationale organisatie
Grenzeloze Schelde - Escaut sans Frontières
Akenkaai 2bis, 1000 Brussel
Tel. 02 206 12 03 - Fax 02 203 07 09
info@coordinatiezenne.be - www.coordinatiezenne.be

juni 2007

Met dank aan Herman Dierickx (Natuurpunt).

Met de steun van de Vlaamse overheid.

In de zomer luieren roodwangschildpadden op de boomstammen in de zon. Hopelijk worden de natuurontwikkelingsprojecten uitgevoerd en kan de dikke sliblaag worden geruimd, kunnen de in het water gesukkelde bomen worden verwijderd en de aangrenzende graslanden twee keer per jaar worden gemaaid. Als daarbij de bemesting van de graslanden drastisch zou verminderen, kan de beperkte inspoeling van nutriënten zorgen voor een minder eutrofe uitgangssituatie. Het zou de huidige ecologische waarde van deze interessante waterpartij en haar directe omgeving pijlsnel de hoogte injagen.

Volg de bordjes van het 'Dorent Wandelpad' en steek het hooiland over in een haakse bocht naar rechts. Het pad brengt je naar de rand van een vierkant bosje dat je langs de zuidrand blijft volgen. Op het huidige ruige hooiland rechts zaaide een boer hier in de jaren zeventig van vorige eeuw nog *boekweit*, een telg uit de grote familie van de duizendknopen. Van de zaden maakt men nu nog meel dat prima geschikt is voor gebak of pannenkoeken.

Aan het andere uiteinde van dat bosje loop je rechtdoor naar de linkeroever van de nieuwe Zenne ❻ die een honderdtal meter verder ligt. Onderweg heb je een prima zicht op de grote vergraste akker die zich uitstrekt tot de volgende afgesneden meander. De bestemming van dit gebied is nog steeds niet volledig duidelijk, wel staat zo goed als vast dat er een vorm van natuurontwikkeling komt.

Op de dijk neem je links, waar je de *'nieuwe' Zenne* enkele honderden meter blijft volgen. Let op de betonnen kuip en het werkelijk morsdode water. Er wordt geschat dat de kwaliteit vanaf 2010 drastisch zal verbeteren en dat rond 2015 op plaatsen met natuurlijke oevers de eerste vissen zullen verschijnen. Zelfs als er ooit glashelder water door de Zenne zou lopen, zul je hier nooit vissen of amfibieën zien omdat zij in deze betonnen kuip niet kunnen overleven. Nooit zal hier één waterplantje zich definitief vestigen of zullen vissen paaien of libellen hun eieren afzetten. Theoretisch gezien kan dit wel in de oorspronkelijke Zenne die door Eppegem en in een wijde boog omheen het dorpje Weerde loopt.

De bordjes van het 'Dorent Wandelpad' wijzen je de weg ter hoogte van de tweede afgesneden meander waar je de berm afloopt. Je volgt de veldweg die je uiteindelijk naar de brug over de oude Zenne ❼ brengt. De bareel is zo goed als altijd gesloten, maar er is meer dan voldoende plaats voor voetgangers en fietsers om te passeren. Zo kom je op een asfaltbaantje, de Rekelstraat, waar je links afslaat. Aan het kruispunt een paar honderd meter verder stap je over een beek die iets verder in de oude Zenne uitmondt. Dit is op zich een interessante waterloop, maar kwaliteit en debiet zijn niet zo constant. Op termijn komt hier hoogstwaarschijnlijk een stuw ❽ om aan dat laatste aspect wat te verhelpen.

Een stuw is een 'waterbouwkundig kunstwerk' dat water in een loop, beek of rivier (tijdelijk) moet vasthouden. Een vaste stuw geeft altijd hetzelfde peil waardoor het waterniveau constant blijft. Bij een regelbare stuw zorgt een inrichting (bijvoorbeeld een klep) ervoor dat tijdens verschillende periodes een ander peil wordt ingesteld waardoor het waterniveau wisselt. Zo kan de schommeling van het zomer- en winterpeil (van nature respectievelijk laag en hoog) beperkt blijven, wat vele organismen ten goede komt. Een stuw kan zo beletten dat een waterloop volledig droog valt in de zomerperiode, wat heel wenselijk is voor 'waterafhankelijke' dieren en planten.

Dan zullen onder meer de *stekelbaarzen*, die hier soms te zien zijn, een sterkere populatie kunnen uitbouwen. Met de saneringswerken die Aquafin in de omgeving uitvoert, is er hoop gewettigd dat de waterkwaliteit er ook hier op vooruitgaat en bestaat de kans dat nog andere soorten organismen deze beek komen koloniseren.

Je belandt opnieuw aan de bank ❶ waar deze wandeling eindigt, en begon.

De Dorent in Zemst en Vilvoorde

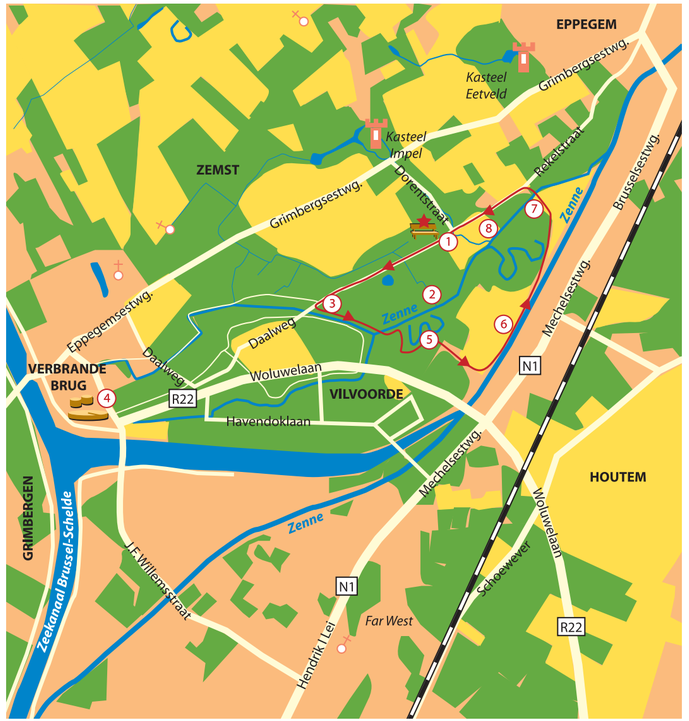

Legende

- Groene gebieden
- Verstedelijkt gebied
- Landbouwgebied
- Waterlopen, vijvers
- Kapel
- Kasteel
- RWZI
- Wegen, ...
- Spoorweg
- Traject
- Aandachtspunten
- Afspraakplaats

N
W O
Z